

Όταν γελάνε οι άδαρτοι

Σωτήρης Δημητρίου
«Κοντά στην κοιλιά»
Εκδόσεις Πατάκη
Δεκέμβριος 2014

Τελικά, η πρόταση που κάναμε τον Σεπτέμβριο του 2012, με αφορμή το τρίτο «αφήγημα» του Σωτήρη Δημητρίου, «Η σιωπή του ξερόχορτου», πως πρόκειται για μία άτυπη αφηγηματική τριλογία, στην οποία και δίνουμε τον τίτλο, «Ύμνος στην αμερμηνοσία», αποδεικνύεται λανθασμένη. Τέλη Δεκεμβρίου 2014, κυκλοφόρησε τέταρτο «αφήγημα». Η έκδοση είχε ανακοινωθεί για τις 28 Νοεμβρίου, αλλά ο συγγραφέας, παρά τη δυσανασχέτηση του εκδότη, που αντιμετώπιζε μεγαλύτερη της, έτσι κι αλλιώς, μεγάλης ζήτησης των βιβλίων του Δημητρίου, λόγω και των αναγγελτικών δημοσιευμάτων, την καθυστέρησε κατά ένα μήνα, ώστε να συμπληρωθεί ακεραία η δεκαετία από την κυκλοφορία του πρώτου «αφήγηματος», του θρυλικού, σήμερα πλέον, μετά και την κινηματογραφική του μεταφορά, «Τα σποροφόρα της Αθήνας».

Με αφορμή το πρόσφατο, τέταρτο «αφήγημα», μάλλον θα πρέπει να τροποποιήσουμε και τον γενικό τίτλο της τετραλογίας. Αλλά ας μην προβαίνουμε σε βεβιασμένες κρίσεις, τρωκτικές του κριτικού κύρους μας, δεδομένου ότι η συγγραφική φαντασία δείχνει να αναπτύσσεται, οπότε μπορεί να ακολουθήσει και έτερο «αφήγημα». Αν δεν προκύψει, λόγω και της ενθουσιώδους υποδοχής από τον Τύπο –μέχρι πρωτοσέλιδη καταχώρηση μετά φωτογραφίας του συγγραφέα, κι αυτό παραμονές εκλογών– σειρά «αφήγημάτων» σε ετήσια βάση. Άλλωστε, το 2015 είναι κομβικό για τον Δημητρίου, καθώς έτος αφηγημάτων από το Δημόσιο, αλλά και όπως φαίνεται, εκκίνησης μιας ωριμότερης συγγραφικής διαδρομής. Τώρα, που το διήγημα ως εκλεκτό λογοτεχνικό είδος καταπατήθηκε από ποιητικούς ανοργασμικούς μεσήλικες και πριπίπους πρωτοεμφανιζόμενους, εκείνος το εγκαταλείπει, στρεφόμενος στο «μετα-ρεαλιστικό αφήγημα». Ο χαρακτηρισμός είναι του Αριστοτέλη Σαΐνη, που πρώτος διείδε, ότι, με αυτά τα «αφήγηματα», ο συγγραφέας «ορίζοντας ανοίγει προς απαιτητικότερες συνθέσεις».

Η αλλαγή επί το σοβαρότερο του συγγραφικού προφίλ διαφαίνεται και στη λακωνικότητα –μόλις οκτώ λεκτικές μονάδες– του βιογραφικού στο «αυτάκι» του βιβλίου. Αυτή τη φορά, ορφανού φωτογραφίας, προς απελπισμό των αναγνωστών, που έχουν συνηθίσει τη γνωστή φωτογραφία με το ασκαρδαμυκτί κοίταγμα του συγγραφέα τους.

Στο πρώτο «αφήγημα», εκείνο του 2005, που ήταν και το μόνο φέρον ειδολογικό χαρακτηρισμό, ο αφηγητής του Δημητρίου, ένα μοναδικό σε εκλάμψεις θυμοσοφίας alter ego, περιπλανάται ανά τις οδούς και τις ρύμας των Αθηνών, από Τζιτζιφιές μέχρι τη «μικρή βουλή του Ζαππείου», όπου σκανταλιάρηδες γέροντες επιδίδονται σε πονηρά πειράγματα. Στο δεύτερο, τρία χρόνια αργότερα, «Σαν το λίγο το νερό», υπερίππεται μεταθανάτιως της χώρας, από την πρωτεύουσα μέχρι την παραμεθόρια γενέτειρα, όπου απελευθερές γερόντισσες σούρνουν αναδρομικά τα εξ' αμάξης στους αντάρτες, «βρωμασκέρι», το χειρότερο όλων. Στο τρίτο, με την πάροδο και πάλι τριών ετών, ο αφηγητής φαντασιώνει τη μεταμόρφωση της Ελλάδας σε μία ουτοπική χώρα, την οποία οι «συνέθνοι» του, λόγω της κακής τους φύσης, απολλύουν, ως ο Αδάμ και η Εβα τον Παράδεισο. Τέλος, στο πρόσφατο, τέταρτο αφήγημα, με τη την πάροδο μιας ακόμη τριετίας περιουλολογίας των ελληνικών πραγμάτων, ο

συγγραφέας ανεβάζει τον πήχη των προσδοκιών. Σε σύντομο δημοσίευμα παρουσίασης του αφηγήματος, το χαρακτηρίζει «κοινωνική σάτιρα», προσθέτοντας πως πρόκειται για «τη σάτιρα του γράφοντος ως πολίτη». Αυτή η έμφαση στην ιδιότητα του πολίτη, όπου φαίνεται να λανθάνει το ενεργός πολίτης, αφήνει το περιθώριο ανομολόγητος στόχος να είναι το ξεκούνημα των «συνελλήνων» του από την παθητικότητα, στην οποία δείχνουν να έχουν βυθιστεί.

Σε αυτό, ο αφηγητής του «υπερίσταται της πολιτείας», ξεδιακρίνοντας το σύνθημα «βασανίζομαι», οι ιστορικοί της «τέχνης του τοίχου», ιταλιστί γκράφτι, τοποθετούν την πρώτη εμφάνισή του τον

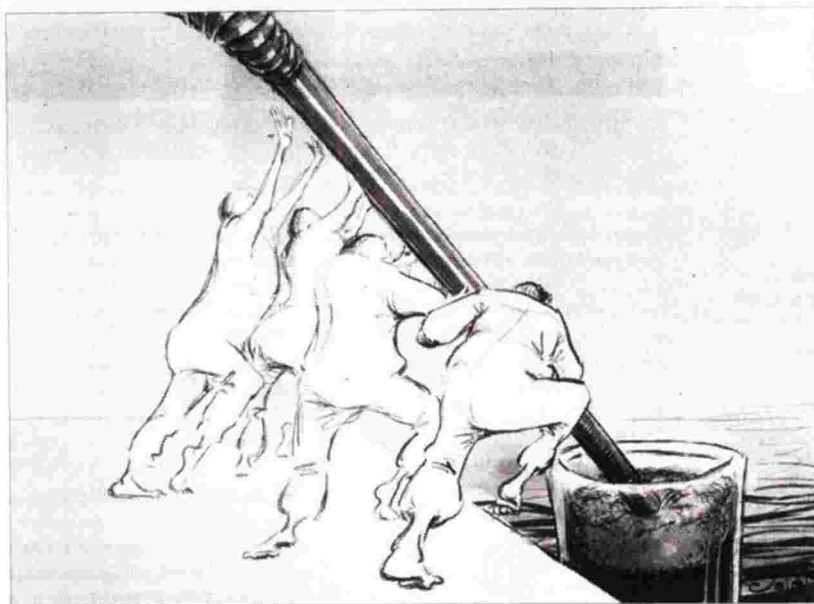
λος, από τους επιφανείς της επόμενης πεζογραφικής γενιάς, με το βιβλίο του, «Φακός στο στόμα».

Ακριβέστερα, ο Δημητρίου αναφέρεται «στις κωμικές πλευρές της λεγόμενης κρίσης». Ως προς το αμφισβητήσιμο της κρίσης, που δηλώνει κάπως προκλητικά αυτό το «λεγόμενη», ο συγγραφέας το επεξηγεί σε συνέντευξή του με την αποστομωτική «φρασούλα», «κλαιμε άδαρτοι, δεν περνάμε αυτά που έζησαν οι παλαιότεροι». Εκ πρώτης όψεως, εμπαίζει τα πρόσωπα και παρωδεί τις καταστάσεις. Εμβαθύνοντας, όμως, μάλλον επιδιώκει τη διδαχή δια παραβολών και αλληγοριών. Με σημείο εκκίνησης, τη βαρυγγώμια του «βασανίζομαι», επιλέγει

φορετικά συμφραζόμενα. Ο συγγραφέας δεν αμφιβάλλουμε πως γνωρίζει τα συμφραζόμενα από τα οποία αναδύθηκαν οι λέξεις. Μένει, όμως, ζητούμενο, κατά πόσο κατορθώνει να τα υποβάλλει μέσω της αφήγησης. Αυτά καθίστανται προφανή, όταν πρόκειται για λέξεις, όπως «πολιτοφυλακή» ή «αγκιτάτορας». Αλλά εκείνο το «κομμουνιστοκαπιταλιστές» δείχνει προς περισσότερες της μιας κατεύθυνσης. Σίγουρα, πάντως, το «Σουλτάν-μερεμέτ», το βάζει για να «γελάσει το χειλάκι» όσων δεν έτυχε ποτέ να το γευτούν. Και σε αυτό το «αφήγημα», πληθαίνουν ατάκες και στιχομυθίες σε φωνολογική μεταγραφή, με κέρδος το σφρίγος της προφορικότητας. Στήριγμα βασικό της σατιρικής γραφής του Δημητρίου η χρήση της υπερβολής, μέχρι υπερβολής. Όπως στην απόδοση της κουβέντας με τον ταξίτζη, που δεν χρειαζόταν να είναι ρυπαρός ο ίδιος και βρώμικο το ταξί του, για να γίνει πιστευτή.

Σε βασικό στοιχείο της δομής αναδεικνύονται τα τετράστιχα, που αποτελούν χαρίεν πολυσυλλεκτικό ανθολόγημα. Το πρώτο, το παιδικό για τη γιορτή της μητέρας, το ακολουθεί τετράστιχο από το εμβατήριο προς τιμή του Ναυάρχου Κουντουριώτη, «Ο ναύτης του Αιγαίου», και μετά έρχονται στίχοι από μαντινάδες, παιδικά τραγουδάκια και λαχνίσματα, μηνιάτικα παροιμακά, μέχρι και ολίγος Νότης Σφακιανάκης. Με αυτά τα τετράστιχα, ενταγμένα σε μία αφήγηση συνεχούς ροής, φτιάχνονται τα διαχωριστικά για τις επιμέρους αφηγηματικές ενότητες. Ένα αποκρίατικο, ελευθεριάζον δίστιχο, που μνημονεύει με την κοιλιά, αλλά δείχνει τα κοντά στην κοιλιά και τα υπό κάτω αυτής ευρισκόμενα («χτυπάει η μια κοιλιά την άλλη/ γίνεται χαρά μεγάλη»), ανοίγει το ερωτικό μέρος. Κάτι σαν σήμα για το πέρασμα από τη σάτιρα στο προσφιλές θέμα του, την ουτοπία της αμερμηνοσίας. Αυτή τη φορά, σε διαφορετική μορφή, πλέον συγκεκριμένη από εκείνη του προηγούμενου αφηγήματος. Ως απαύγασμα απόψεων ευζωίας, απόλυτα σταθερών στη διάρκεια της τριακονταετούς συγγραφικής παρουσίας του, που συμπληρώνεται εφέτος.

Ακριβέστερα, την εννοματώνει στο αφήγημα, υπό τη σκέπη της σάτιρας, με την επινόηση μιας βεντάλιας ήθεν πολιτικών κομμάτων, όχι παραβολικών ή αλληγορικών, αλλά ουτοπικών. Αφού πολιτικολογεί ανάλαφρα, κάτι σαν το μεταξύ τυρού και αχλαδιού, περί των «ασυμπόνετων αριστερών», του πλήθους των διαπρεπών λόγω «φυρότητας» και των «ονειριστών», παρακάμπτοντας τους ουρανοστάτες, φτάνει στο «κόμμα του αρχικού εφησοχασμού» ή κόμμα «κοντά στην κοιλιά». Αν και ακριβέστερο θα ήταν το «μέσα στην κοιλιά», αφού αναφέρεται στην απόλυτη ευδαιμονία του εμβρύου στο αμνιακό υγρό. Έτσι, όμως, θα έκανε τον στόχο του, που είναι η μετεξέλιξη του εν λόγω κόμματος σε «κόμμα της αφοδενσης» και εν τέλει, «της κωλοτρυπίδας». Παρεμπιπτόντως, αυτές τις σελίδες, απολαυστικές στην ελλειπτική τους κρυπτικότητα, τις σφειλίσαμε στην άγνοια εκ μέρους του συγγραφέα των επιστημονικών ισχυρισμών, που αποφαίνονται πως το έμβryo υποφέρει εντός του στενωχώρου αμνιακού υμένα. Πόσω μάλλον, κατά «τα άτακτα γλυκοπιστά αγγίγματα στο σώμα της εγκύου», που φαντασιώνει ο συγγραφέας. Ο αφηγητής περνάει, φρουδοκική αδειά, από «το άλογο και το λαιό» του αμνιακού υγρού, που παρουσιάζει ως ο και «έξιχν χάρη ευδαιμονίας, στη θάλασσα, ως το πρώτο τοποερωτικό πράξιον, με πρώτη τη αφόδωση. Μεγάλη η ποικιλία των υπονοούμενων ερωτικών συνευρεσεων: κατά μόνας, με ζωντανό, γιατί όχι και με

Απρίλιο του 2010. Εκείνος στοχάζεται τον ταυτοχρονισμό του συνήματος με το διάγγελμα Γεωργίου Παπανδρέου, που ανακοίνωνε την προσφυγή της χώρας στο μηχανισμό στήριξης. Κάτι σαν τη μηχανική υποστήριξη της αναπνοής βαρέος νοσούντος, με την ελπίδα καρδιοαναπνευστικής αναζωογόνησης, αναλογίζεται, ενώ σκέφτεται με συγκίνηση εκείνον τον ανώνυμο αλλά μεγάλο «καλλιτέχνη του δρόμου», που πρώτος το έγραψε καλλιγραφικά κάπου στο κέντρο της Αθήνας και στη συνέχεια, με τρόπο που παραμένει άλυτο μυστήριο, πολλαπλασιάστηκε απανταχού της χώρας.

Πράγματι, ήταν μια μονολεκτική έκφραση πόνου, που κάλυπτε όλο το φάσμα από το ατομικό στο συλλογικό. Τόσο καίρια, που αναστάτωσε τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης, που ενέπνευσε συνθέτες και συγγραφείς, όλοι τους ευαίσθητοι καταγραφείς της καθημερινότητας. Μεταξύ αυτών, τον Αντώνη Τσιπινίτη, που συνέγραψε ομότιτλο θεατρικό. Με κορύφωση, το «μετα-ρεαλιστικό αφήγημα» του Δημητρίου, που πλέον προβεβλημένου συγγραφέα της περιώνυμης «γενιάς του ιδιωτικού οράματος». Το σύνθημα «βασανίζομαι», από «τοποδείκτης» της πόλης των Αθηνών, κατέληξε σήμα κατατεθέν της τρέχουσας αντιπαραγωγικής περιόδου. Ο Δημητρίου διείδε πως θα καταγραφεί στις δέλτους της Ιστορίας ως το πρώτο «κίνημα» της νοθής όσο και χαλαρής κοινωνίας, που έφερε η οικονομική κρίση. Γι' αυτό και ο αφηγητής του εντρυφεί «στις κωμικές πλευρές» αυτής της κοινωνίας, βρίσκοντας σε αυτές την πρόκληση για το σκόμμα του. Τις τραγικές, ως οι αυτόχειρες, τις παρακάμπτει με μία «φρασούλα» της μορφής, «οι πο αδύναμοι. οι πο αθώοι έπεφταν από τις ταραχές». Όσο για το πλήθος των τριώντων έρποντας, ως οι στεγαζόμενοι οι πιλοτές και ιππότες ακατοίκητων, ο «περιπατητής» της Αθήνας, δεν το μνημονεύει, καθώς, το κάλυψε πρώτος ο Χρήστος Χριστοπου-

ως δρομοδείκτες για το ξεδίπλωμα της αφήγησής του κάποια πρώτα συνθήματα, που πήραν κατά καιρούς μορφή «κινήματος». Παρακάμπτει το «δεν πληρώω» και τη χορεία των «αγανακτισμένων», δεδομένου ότι μυθοπλαστικός απομυζήθηκε από τον νεότερο του και πλέον πολιτικοποιημένο Θανάση Χειμωνά, στο μυθιστόρημά του, «Ζούμε τις τελευταίες μας μέρες».

Αντ' αυτού, περιουλλέγει το «λάθος» και το «εγώ φταίω», για να στραφεί με το μεν πρώτο, προς τους «βόρειους εταίρους», ή, κατά τον δικό του νεολογισμό, ετυμολογούμενο από τη λέξη ερπετό αγγλιότι και ελληνιστί, τις «σερπετές χώρες», με το δε δεύτερο στα καθ' ημάς. Όπου άπαντες εξομολογούνται τις αμαρτίες τους, δημόσιοι και ιδιωτικοί υπάλληλοι, ελεύθεροι επαγγελματίες και καλλιτέχνες, με τον ίδιο τον συγγραφέα να κλείνει το χορό των μετανοημένων του «μαζί τα φάγαμε». Στη συνέντευξή του, σχολιάζει ότι πρόκειται για «σκληρή κριτική» των άλλων και «αυτομαστίγωση» δική του. Αν αυτή ήταν η συγγραφική πρόθεση, τότε η σάτιρα θα χαρακτηριζόταν αβασής, με κάποιες παράπλευρες ιστορίες, μάλλον παρατραβηγμένες. Ωστόσο, κατά μία άλλη ερμηνεία, σε αυτές τις αφελείς εκμυστηρεύσεις, λανθάνει –μπορεί και ασύνειδα– η ειρωνική υπόμνηση, ότι οι εξομολογούμενες αμαρτίες είναι εκείνες, για τις οποίες όχι μόνο δεν θα υπάρξει φόγος, αλλά θα προκαλέσουν ακόμη και τον θαυμασμό, δεδομένου ότι, σήμερα πλέον, μετά την παγίωσή τους, εκλαμβάνονται ως μαγκιά. Υπέρ αυτής της άποψης, μας ωθούν και τα υποκοριστικά, που επιστρατεύει καθ' υπερβολήν ο συγγραφέας για να αναφερθεί στους «συνέλληνα» του, την ώρα που υποτίθεται, πως τους τραβάνε τα αυτιά.

Σε αυτό το «αφήγημα» του Δημητρίου λιγότερες είναι οι λεκτικές νεοπλασίες, με περισσότερες τις νεκρογενεσιές, λέξεων από παλαιότερες εποχές και δια-

Όταν γελάνε οι άδαρτοι

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 27

πεθαμένο, όπως η δολοφονημένη “φοβιστική γυναίκα” στο παλαιότερο διήγημα του Δημητρίου, με τον τρυφερό τίτλο, «Κι εγώ φοβάμαι αγάπη μου».

Η ουτοπία απογειώνεται με μία παρωδιακή ουρά: από άκρη σ’ άκρη, η χώρα μεταμορφώνεται σε “κόφι ρεπουμπλικ”. Το φαινόμενο της εξάπλωσης των χώρων εστίασης προς αναπλήρωση των κενών καταστημάτων πάσης φύσεως δεν έχει ακόμη καταγραφεί στατιστικώς, ούτε αναλυθεί από κοινωνιολογικής και ψυχολογικής πλευράς, από αυτήν την άποψη, η μυθοπλαστική εκδοχή “του αφηγήματος”, πρωθύστερη, αποκτά προφητική διάσταση. Η εγκαθίδρυση της ουτοπίας περιγράφεται εκτενέστερα στους δυο σταθερούς πόλους του αφηγηματικού κόσμου του Δημητρίου, Αθήνα-Ηγουμενίτσα, ακριβέστερα την προνομιούχο συνοικία του, τη Νέα Ελβετία Ηγουμενίτσας. Η παρωδία, που στήνεται, δεν έχει ούτε ιερό ούτε όσιο. Μη φειδόμενη ούτε αυτής της Μεγάλης του Γένους Σχολής. Στο τέλος, και αυτή η ουτοπική νησίδα θα καταστραφεί. Σαν θεϊκά εξουσιοδοτημένος ο αφηγητής, προφητεύει τη συντέλεια του κόσμου. Βαθιά στοχαστικός, κλείνει το αφήγημα, προσομοιάζοντας τις χιλιετίες με τα “αναβοσβησίματα κωλοφωτιάς”.

Μ. Θεοδοσοπούλου